

Csepregi János

Egy feledésbe száműzött életmű

Bakonyi István: Takács Imre

Az irodalomtörténész szerző több tekintetben is nagy feladatra vállalkozott az ezredfordulón elhunyt, József Attila-díjas Takács Imre monográfiájának elkészítésével, az egykori, élete jelentős részét tekintve székesfehérvári költő lezárult pályafutását a kezdetektől részletező, elemző, szakszerű munkánál, új ismereteknél, vagy ismereteink új megvilágításba helyezésénél jóval többet nyújtva az olvasónak.

Hisz nem egyszerűen irodalomtörténeti alkotásról, hiánypótlásról kell beszélnünk e könyv esetében. S ez érthető is, mivel egy mű csak akkor lehetne hiánypótló, ha közép-pontjában nem egy elfeledettségbe száműzött szerző állna, s legalább az űrt érezhetnénk, ami utána maradt, de ehhez mi, az utókor, úgy tűnik, eddig nem bizonyultunk eléggé hálásnak. Persze nem új dolog hazánkban (sem) az a sajtósági szelektálás, ami az alkotókat életük során a reflektorfénybe kerülésre, halálukat követően pedig az emlékezetben történő megőrzésre érdemesnek nyilvánítja, ítéletet mondván felette, hogy „értékének megfelelő” helyet biztosítson számára. Vélhetően többek közt ezek ellen az igazságosnak (persze jól tudom, hogy hibának, ostobaságnak tűnhet részemről morális, erkölcsi értékekre hivatkozni e téren) kevésbé nevezhető, bizonyos politikai, történelmi helyzetekben kifejezetten tudatos, máskor egyszerűen gondatlan állásfoglalásoknak üzen hadat Bakonyi István. A szerző új kötetében is megfigyelhető, hogy a rendszerező, elemző munka lelkiismeretes megvalósítása mellett érezhető a korántsem elhanyagolható személyes indíttatás is. Takács Imre személyén, költészetén (és prózáján), életútján (oszthatatlan hármasság), a világgal és önmagával való harcban állásán keresztül tárja elénk, pontosabban engedni elénk tárulni a múlt pusztulásának kibeszélhetetlenségét, a hinni akart szavak, eszmék áruulásának emészthetlenségét, a XX. század számtalan anomáliáját, a magára hagyott ember eszmélésének fájdalmát. Evidens dolog, hogy egyetlen monográfia sem létezhet minden elfogultságtól mentesen, hiszen maga a létezés, a tér és az idő szubjektív léte találkozik az ideával, a jó és a tökéletes akarásával a művészetben, s ennek a kettősségnek, folyamatos kölcsönhatásuknak, viszonyrendszerüknek szavakká lényegülése maga a költői út, a lélek viszonyulása a különböző minőségű valóságokhoz. Ez a könyv bár kétségtelenül Takács Imre útját dolgozza

fel, mégis jóval több annál. Nem csak azért, mert olvasmányként is élvezetes, mert nem csak egy jól megszerkesztett, jól felépített mű, ami mégis csak sarx, hanem azért, mert lelke is van.

A Takács Imréről készített első monográfiából nem csak az irodalmárt és művészetét ismerhetjük meg, de az embert is (itt nyilvánvalóan igen jelentős, értéknövelő tényező a korábbi személyes kapcsolat Bakonyi István és az elhunyt költő között, ami az irodalmi elemzések szakszerűségével remek párost alkot), a gyökereitől megfosztott parasztság tragédiáját, a haladó eszmékbe vetett hit később hazugnak bizonyuló álmaiból riadtan ébredő idealistát, a kívülről egyre inkább befelé forduló, elhalkuló, elmagányosodó kívülállót, s az őt körülvevő világ sok évtizedre rúgó kálváriáját is.

Mérlegre helyezés ez a könyv, de nem csak Takács objektív megméréttetésére kerül sor. Akarva-akaratlanul merülnek fel a kérdések, amik választ követelnek. A könyv számos szakmai erénye mellett ott áll elválaszthatatlanul, s legfőbb értéként az a közvetlenség és őszinteség, mely minden mesterkéeltség nélkül, szelíden fosztja meg az olvasót a kívülállónak kijáró biztonságos és kényelmes távolba helyezhető státuszától. Hogy ne csak elemzések tárgyaként, ízekre szedve, hanem a maga eredetijében olvassa Takács műveit, s minden sallangtól mentesen maga helyezze el, gondolja át, tegye magáévá az érdemtelenül elfeledett alkotó érdemtelenül elfeledett világát, s hogy egy emberi sorsot, vagy a sorsok szövedékét figyelve keresse saját helyét és feladatát olvasóként, alkotóként s mindenekelőtt emberként, sohasem megfedkezve az ezzel járó felelősségről.

Álljon itt végezetül néhány sor egy régi, a költővel készített interjúból, amit Móser Zoltán idézett meg abban a Kortársban megjelent írásában, aminek egy ideig Takács Imre is szerkesztője volt:

– *Elvesztettük egymást. Lehet, hogy igazságtalanul szakad el az ember a saját korosztályától. Ez az egész társadalom legfőbb átka. Talán lehetne kapcsolatom olyan megpocakosodott és -kopaszodott negyvenöt évesekkel, akikkel ha kapcsolatom lenne valóban, nem kellene a hosszú hajú fiatalokhoz vonzódnom. Lehet, hogy rosszhiszemű az ember, ha úgy véli, a vele egykorú gyár- és iskolaigazgatók feladtak mindent. Az biztos, hogy nem tudják egymásról, ki mit adott fel. Nincs meg a társadalmi érintkezés, ami tisztánlátást adna az embernek. Könnyű azt mondani: ifjú szívekben élek... Talán élhetnék negyvenöt éves szívekben is, csak nem találja meg az ember a negyvenöt éves szíveket.*

(Balassi Kiadó, 2006)